

REPERE TEORETICO-METODOLOGICE DE EVALUARE ÎN CONTEXTUL COMPETENȚELOR

Svetlana NASTAS, Alionușca ISAC

Institutul de Științe ale Educației

În articol sunt puse în evidență unele aspecte ale evaluării rezultatului școlar în învățământul preuniversitar vizualizate din perspectiva cadrului didactic căruia i se solicită abilități de evaluator. Sunt enunțate impedimentele cu care se confruntă un profesor evaluator în clasa de elevi și se propun soluții sintetizate în direcții orientative: dezvoltarea și alegerea metodelor de evaluare; colectarea informației de evaluare; notarea performanțelor obținute de elevi; rezumarea și interpretarea rezultatelor; raportarea constatării rezultatelor de evaluare. O asemenea abordare vine în sprijinul unui învățământ eficient și de calitate în vederea realizării competențelor.

Cuvinte-cheie: evaluarea competențelor, evaluarea rezultatului școlar, metode de evaluare.

RÉPÈRES THÉORIQUES ET MÉTHODOLOGIQUES POUR LE PROFESSEUR ÉVALUATEUR PAR APPROCHE DES COMPÉTENCES

Cet article vise les aspects de l'évaluation des apprentissages (résultat scolaire) dans l'enseignement préuniversitaire par rapport au cadre didactique qui doit y prouver des aptitudes d'évaluateur. Il contient des balises sur les situations d'apprentissage et d'évaluation, il présente également des solutions synthétisées dans des directions orientatives: développement et sélection des méthodes d'évaluation, recueille des informations, appréciation des performances obtenues par les élèves, résumé et interprétation des résultats, présentation des réalisations constatés comme résultat de l'évaluation. Ce traitement du problème vient dans le support d'un enseignement efficace et qualitatif par approche des compétences.

Mots clé: évaluation des compétences, évaluation des apprentissages (résultat scolaire), méthodes d'évaluation.

Suntem conștienți de faptul că evoluția procesului educațional este raportat la rezultatul școlar, la evaluare, care devine o adevărată povară pentru elevi: tensiunea anterioară unei evaluări (evaluare sumativă, teză, examen etc.), stresul în derularea evaluării propriu-zise (oral/scriș), repercusiunile în timp asupra subiecților supuși evaluării. Toate acestea sunt premise ce ne distanțiază evident de procesul evaluării – „sărbătoare a achizițiilor, satisfacerea unui câștig, devenind un proces stresant, cu vădit caracter de mutilare a tinerilor” [4, p.40]. Inițiatii de realitatea teoretică/aplicativă a procesului de evaluare în învățământul preuniversitar, dar și a direcțiilor de cercetare, ne-am axat investigația pe *simptomele de evitat*, enunțate de C.Cucoș, care își centrează atenția asupra evaluatorului – profesorul. Decupate rezumativ, acestea presupun:

- *Profesorul dornic de penalizare* transformă evaluarea în prilej de etalare a propriei științe, puteri sau personalități. Scopul cadrului didactic în procesul evaluării este de a demonstra discipolilor că aceștia nu cunosc nimic sau că cunosc foarte puțin. Acumularea de note depășește granițele evaluării inițiale, continue, sumative, devenind un paradox. Indicele temporal – se acordă note când elevii nu știu, respectiv „se evaluează neștiința, nu știința”.

- *Profesorul preocupat de măsurarea cu exactitate* este prins în capcana obiectivității exagerate care devine la fel de dăunătoare ca și relativismul subiectiv. Ținta unui asemenea profesor este competența (cunoștințe, comportamente, atitudini) tratată asemenea unor obiecte, determinate exact. Experiența confirmă existența conduitelor manifestate de elevi care nu se adaptează metodelor standardizării, cu atât mai mult că evaluarea orientată spre formarea și dezvoltarea de competențe presupune calitate și nu cantitate, iar a ține cu tot dinadinsul să fii obiectiv în evaluarea unei opinii, interpretări sau atitudini este absurd. Evaluăm doar ceea ce elevul ne demonstrează acum, dar și posibilitățile de realizare în perspectivă. Ne sprijinim în prezent, dar stăm cu fața către viitor. Or, „speranța nu poate fi măsurată, cipofilată, indusă, proiectată”.

- *Profesorul ce tinde cu desăvârșire spre instrumentalizarea evaluării* este copleșit de tehnici în favoarea altor elemente ale evaluării, iar scopul ține de instrument, de acuratețea lui, transferând unele responsabilități evaluative către niște unelte. De aici promovarea pe piață a instrumentelor exacte: teste standardizate, probe docimologice, programe de evaluare pe calculator etc. și uităm că „evaluăm nu inginerește, ci omenește”.

• *Profesorul ce transformă evaluarea într-un component semnificativ de management al clasei*, un mijloc de menținere a ordinii/constrângerea elevilor la nivel comportamental. Scopul unei asemenea evaluări este de a inspira frică și teamă, autoritate. Prin urmare, ajungem să depreciez semnificația evaluării, devenind un abuz, o armă în mâna unui profesor lipsit de personalitate, individualitate.

• *Profesorul axat pe formularea deciziilor evaluării în baza comparațiilor*. În contextul acestor devieri, care prin funcționalitatea lor nu permit conexiunile inverse, e de remarcat că depășirea lor ar bloca trasarea vectorului învățământului autentic, fundamentat pe o evaluare subtilă, motivantă, fără stres, contribuabilă prin instruirea unei bucurii a cunoașterii, pentru că „*evaluăm nu comparând, ci edificând*”.

Sintetizând, putem confirma că ruperea firului conexional în procesul evaluativ între profesor și elev este un indice semnificativ al prăbușirii/regresului evaluării, care produce disonanțe în lanț. În acest sens, în baza cadrului conceptual prevăzut de *Standardele de competență* (2010), de *Curriculumul național* (2010) la disciplina școlară, dar și de studiile în domeniu [7], ne-am organizat în jurul valorificării a cinci aspecte legate între ele, care au un rol determinativ pentru cadrele didactice din învățământul preuniversitar aflate în ipostaza evaluatorului:

I. Dezvoltarea și alegerea metodelor de evaluare

II. Colectarea informației de evaluare

III. Notarea performanțelor obținute de elevi (Determinarea performanțelor elevilor, judecând și punctând)

IV. Rezumarea și interpretarea rezultatelor

V. Raportarea constatării rezultatelor de evaluare.

I. Dezvoltarea și alegerea metodelor de evaluare. (*Metodele de evaluare trebuie să fie compatibile și adecvate scopului și contextului de evaluare.*)

Metodele de evaluare reprezintă un concept-cheie asupra căruia se insistă pentru a cuprinde totalitatea informațiilor colectate de la elevi despre progresul lor în vederea formării/dezvoltării de competențe (cunoștințe, abilități, atitudini sau comportamente), fără determinarea unor limite restrictive. E de remarcat că în literatura de specialitate [3,5,8,9] mai multe etichetări au fost utilizate pentru a descrie evaluarea rezultatelor școlare, cele mai frecvente fiind „evaluarea directă”, „evaluarea autentică”, „evaluarea performanței” și „evaluarea alternativă”, care ghidează spre edificarea metodei/metodelor de evaluare compatibile și adecvate contextului, dar și spre racordarea la următoarele condiții:

- Metodele de evaluare ar trebui să fie dezvoltate sau alese, astfel încât concluziile trasate cu privire la competențele (cunoștințe, deprinderi, atitudini, comportamente) deținute de către fiecare elev să fie valide (semnificative) și nu deschise interpretărilor greșite, eronate.
- Metodele de evaluare ar trebui să fie, în mod clar, legate de scopurile și obiectivele de instruire, compatibile cu abordările de instruire utilizate.
- La alegerea metodelor de evaluare trebuie să se ia în considerare consecințele deciziilor care urmează să fie întreprinse în funcție de informațiile obținute.
- În vederea asigurării corespunderii și consecvenței indicilor de performanță ale elevilor este recomandabilă aplicarea la clasă a cel puțin două metode de evaluare.
- Metodele de evaluare ar trebui să fie adaptate la mediu și la experiențele anterioare ale elevilor. Factorii luați în considerație: cultural, etnic, lingvistic, sex, construcții de interes, profil, mediu socioeconomic defavorizat, nevoi speciale etc.
- Conținutul și limbajul care ar fi, în general, considerate ca sensibile, sexiste sau ofensatoare trebuie evitate.

Metodologia evaluării cuprinde mai multe metode care pot fi clasate din perspectiva diverselor criterii, concentrate în Figura 1.

Fig.1. Clasificarea metodelor de evaluare după I.T. Radu [8, p.169-170].

II. Colectarea informației de evaluare. (Pentru elevi ar trebui să se prevadă oportunități suficiente pentru a-și demonstra competențele.)

- Elevii trebuie să cunoască în prealabil scopul colectării informației și modul în care aceste informații vor fi utilizate/folosite.
- O procedură de evaluare ar trebui să fie utilizată în condiții adecvate pentru scopul și forma stabilită. Pentru a amplifica validitatea și coerența datelor și informațiilor colectate ar trebui să fie prevăzute condiții optime pentru elevi, cum ar fi: lumină și ventilație adecvată, temperatura camerei, confortabilitate etc.; adecvarea lucrurilor spațiale, asigurarea cu materialele necesare, precum și determinarea limitelor de timp corespunzătoare cu scopul și forma de evaluare.
- În evaluările care implică observații, liste de verificare sau scale/bareme de rating numărul de caracteristici care urmează să fie evaluate la un moment dat ar trebui să fie suficient de mic și concret descris, astfel încât observațiile să fie făcute cu precizie (gestionarea componentelor evaluate).

- Instrucțiunile furnizate elevilor trebuie să fie clare, complete și adecvate pentru capacitatea de vârstă și nivelul/profilul de clasă al elevilor.
- În evaluările care implică itemi de selecție (de exemplu, adevărat/fals, mai multe variante), de ghidare profesorul ar trebui să încurajeze elevii să completeze integral, fără amenințare, pedeapsă/penalizare.
- Interacțiunea cu elevii în procesul de colectare a informației de evaluare ar trebui să fie coerentă și echitabilă.
- Circumstanțele neprevăzute care interferează cu colectarea informațiilor de evaluare ar trebui să fie remarcate și înregistrate.
- O politică scrisă ar trebui să ghideze deciziile referitoare la utilizarea procedurilor alternative de colectare a informațiilor privind evaluarea de la elevii cu nevoi speciale, care nu sunt capabili să răspundă unei metode de evaluare.

III. Notarea (judecarea și punctarea) performanțelor obținute de elevi. (*Procedurile de judecare/notare a performanței elevilor este racordată metodelor de evaluare și se aplică în mod consecvent și monitorizat.*)

- Anterior selectării și aplicării unei metode de evaluare este pregătită o procedură de notare care ar ghida procesul de a judeca calitatea unui produs/permanță.
- Anterior aplicării metodelor de evaluare în clasă, elevii trebuie să cunoască: ce informație va fi supusă notării (produsul) și modul în care informațiile oferite vor fi notate (procesul).
- Trebuie întreprinse toate măsurile pentru a se asigura că rezultatele nu sunt influențate de factori care nu sunt relevanți, reglementați în scopul evaluării.
- Comentariile formate de profesor, ca parte din punctaj, ar trebui să se bazeze pe răspunsurile elevilor (concretizate, individualizate) și expuse într-un mod explicit, cu deschideri aplicative. Feedback-ul ar trebui să se bazeze pe dovezi pertinente pentru învățare.
- Orice modificare efectuată în timpul notării ar trebui să se bazeze pe o problemă demonstrabilă de la procedura de punctare inițială. (Anticiparea completă a răspunsurilor furnizate de elevi este o sarcină dificilă pentru multe forme de evaluare. Există întotdeauna pericolul ca răspunsurile neprevăzute sau incidente, care sunt relevante pentru scopul evaluării, pot fi trecute cu vederea. Prin urmare, notarea ar trebui să fie monitorizată continuu și deschisă pentru răspunsurile neanticipate, care ar trebui să fie luate în considerare în mod corespunzător.)
- Un proces de recurs ar trebui să fie la dispoziția elevilor de la începutul fiecărui an școlar/semestru care ar facilita contestarea unui rezultat.
- Situații pot apărea în cazul în care un elev consideră că un rezultat incorect reflectă nivelul său de performanță. (O procedură prin care elevii pot contesta o astfel de situație ar trebui să fie dezvoltată și adusă la cunoștința tuturor. Această procedură ar putea include, de exemplu, verificarea în plus sau implicarea unei alte persoane calificate.)

Forma principală prin care se realizează măsurarea în gimnaziu și liceu este nota. Prin notă vom înțelege o apreciere sintetică ce traduce evaluarea unei performanțe în domeniul învățământului [8,9], care sumează o varietate de rezultate într-o singură cifră. Respectiv, notarea este modalitatea principală de exprimare cantitativă a performanței. După cum remarcă I.T. Radu, experiența de notare utilizată în diferite țări prezintă avantaje și neajunsuri. Sistemul de notare este determinat la nivel național, dar la îndemâna cadrului didactic este adoptarea unui barem de notare.

IV. Rezumarea și interpretarea rezultatelor. (*Procedurile de rezumare și interpretare a rezultatelor evaluării ar trebui să furnizeze informații și reprezentări clare și exacte cu referire la performanța elevilor în raport cu obiectivele și obiectul pentru perioada de raportare.*)

- Procedurile pentru rezumarea și interpretarea rezultatelor ce vizează o perioadă concretă de raportare ar trebui să fie ghidate de politică scrisă. Fiind interpretate, comentariile și calificativele rezumative servesc o varietate de funcții: să informeze despre progresele elevilor părinții, profesorii, consilierii, managerii instituțiilor școlare etc.; să ghideze învățarea în continuare; să identifice elevii care solicită atenție specială; să ajute elevii să-și dezvolte planuri de viitor.
- Modul în care sunt formulate și interpretate comentariile și calificativele rezumative ar trebui să fie aduse la cunoștința elevilor, părinților/tutorilor. Aceștia au dreptul de a ști cum sunt rezumate și interpretate performanțele copiilor, care prin constatări pot demara revizuirea completă a procedurilor de evaluare.

- În vederea inițierii unui demers proiectiv al evaluărilor la clasă, comentariile rezumative, derivate din rezultatele individuale ale elevilor, ar trebui să fie descrise suficient de detaliat și clar (în corespundere cu tipologia evaluărilor).
- Combinarea tipurilor diferite de rezultate într-o sinteză unică solicită multă precauție, în măsura în care este posibil a se recurge la anumite clasificări.
- Comentariile și calificativele rezumative ar trebui să se bazeze cu precădere pe rezultatele evaluărilor ce asigură prelevarea de probe adecvate ale rezultatelor învățării (în accepție largă). Rezumarea unei performanțe se bazează pe evaluări multiple (rezultatele unei evaluări nu poate reprezenta performanțele elevului).
- Rezultatele utilizate pentru a produce comentarii de sinteză ar trebui să fie combinate într-un mod ce garantează faptul că fiecare rezultat beneficiază de accente prestabilite.
- Baza de interpretare a produselor evaluate trebuie să fie justificată. Deciziile trebuie să fie racordate cadrului de referință utilizat pentru interpretare și comentare, care ar trebui să fie în acord cu standardele.
- Interpretarea rezultatelor de evaluare ar trebui să ia în considerare și să țină seama de mediul de dezvoltare și de experiențele de învățare ale elevilor.
- Rezultatele de evaluare care vor fi formulate în comentarii și calificative de sinteză ar trebui să fie stocate într-un mod ce să asigure acuratețea acestora la momentul în care sunt prezentate și interpretate.
- Interpretarea rezultatelor de evaluare ar trebui să se facă ținându-se seama de limitări în metodele de evaluare utilizate, de problemele întâmpinate în colectarea de informații și de emitere a deciziei sau de notare, dar și de restricțiile utilizate în interpretare.

V. Raportarea constatării rezultatelor de evaluare/performanțelor. (*Rapoartele de evaluare trebuie să fie clare, exacte și cu o valoare practică pentru audiența (subiecții) căreia sunt destinate.*)

- Sistemul de raportare pentru o instituție de învățământ ar trebui să fie ghidat de o politică scrisă. Elementele ce necesită a fi luate în considerare includ aspecte cum ar fi: subiecții, mediul, formatul, conținutul, nivelul de detaliere, frecvența, termenele, precum și confidențialitatea.
- Rapoartele de evaluare (scrise și orale) ar trebui să conțină o descriere a scopurilor și obiectivelor de instruire la care se referă (derivate din standarde → competențe).
- Rapoartele de evaluare ar trebui să fie complete (descriind punctele forte și punctele slabe ale elevilor), astfel încât punctele forte pot fi construite și pe domeniile problematice. Enunțarea punctelor forte și a punctelor slabe ale elevului ajută la reducerea erorilor sistemice și este esențială pentru stimularea și consolidarea performanțelor.
- Sistemul de raportare (prezentarea rapoartelor de evaluare) ar trebui să prevadă conferințe între profesori și părinți/tutori (elevii pot să participe la aceste conferințe, dacă e necesar).
- Un proces de recurs ar trebui să fie descris pentru elevi și părinți/tutori de la începutul fiecărui an școlar/semestru sau curs de instruire pe care îl pot folosi pentru a contesta un raport.
- Accesul la informațiile de evaluare ar trebui să fie reglementat printr-o politică scrisă, care este în concordanță cu legile în vigoare și cu principiile de bază ale echității și ale drepturilor omului.
- Transferul de informații de evaluare de la o școală la alta ar trebui să fie ghidat de o politică scrisă cu prevederi stricte pentru a asigura păstrarea confidențialității.

Raportarea constatării rezultatelor de evaluare/performanțelor vizează o problemă sensibilă a societății școlare – comunicarea școală-familie. Orice evaluare sumează rolul și implicația atât a profesorului, elevului, cât și a părinților/familiei. Din perspectiva subiectului abordat, interesul nostru se pretează comunicării în contextul evaluării rezultatelor școlare, care este dependent de mai mulți factori:

- unul dintre punctele-cheie ale dialogului pozitiv și util este recunoașterea din start a diversității de opinie a membrilor;
- evaluarea implică feedback-ul, documentare, confirmare/condamnare și control;
- multiplele forme de evaluare au misiunea de a oferi elevilor/cadrului didactic/familiei cele mai bune rezultate prin documentare, feedback etc. despre: procesul de învățare; nivelul atins de elev în activitatea școlară; dezvoltarea clasei academice și sociale.

Rezultatele oricărui demers evaluativ trebuie să fie înregistrate într-o formă relevantă, în corespundere cu standardele de competență, competența specifică, subcompetența/elementele de competență, obiectivele evaluării [1]. Înregistrarea se poate concretiza în completarea unor fișe, documente rubricate, rapoarte care

detaliază obiectivele într-un mod discursiv, etapele, datele parțiale și concluziile evaluării. După P. Lisievici, comunicarea informației este obligatorie în scopul asigurării unei evaluări transparente: „Prin intermediul concluziilor formulate itinerarului evaluativ se evită manipularea datelor de evaluare în scopuri ilicite, diferite de cele inițiale” [5, p.15]. O componentă de relaționare profesor-elev-părinte este comunicarea rezultatelor evaluării la un anumit interval de timp. E de remarcat că practica învățământului din Moldova formulează următoarele circumstanțe de comunicare a evaluării rezultatului școlar părinților (în cazul părinților angajați în țară)/familiei:

- notele, însemnările în agenda elevului (săptămânal);
- ședințele cu părinții (conform planului de desfășurare a activității cu părinții în calitate de diriginte: 4-6 ședințe anual; profesorul de disciplină poate fi invitat la una din ședințe);
- discuții individuale la solicitarea profesorului/părintelui cu referire la rezultatele nesatisfăcătoare.

Spre regret, situația socioeconomică din Moldova determină oamenii să-și câștige existența în alte țări și, în acest caz, comunicarea rezultatelor școlare este furnizată, de cele mai multe ori, chiar de copil. În această situație părintele este decupat de evaluarea rezultatului școlar, fiind un beneficiar al unei comunicări filtrate de copil.

Indiferent de situații, în literatura de specialitate se reclamă următoarele elemente considerate unelte de comunicare în evaluarea rezultatului școlar [2, p.84]:

- forma și frecvența de comunicare;
- conținutul buletinului informativ și al bilanțului procesului de învățare (procesul de evaluare);
- calitatea informației furnizate părinților;
- calitatea informației pentru elevi;
- contextul aplicativ pentru cadrul didactic;
- utilitatea pentru alte organisme (instituție, minister etc.).

Pe de altă parte, evaluarea, în ultimele decenii, și-a îmbogățit considerabil arsenalul strategic, atât din punct de vedere teoretic, cât și aplicativ, oferind deschideri de intervenție a părintelui (în calitate de martor, dar și de participant) în activitatea evaluativă a elevului:

- portofoliul (prezentarea portofoliului de evaluare);
- proiectul (individual/de grup);
- fișe de lucru (activitatea de zi cu zi) etc.

Analiza surselor [2,6], activitatea practică în învățământul preuniversitar din Moldova ne-a permis să summatizăm următoarele forme de *Comunicare a rezultatului școlar*: datele înregistrate cu referire la procesul de învățare/evaluare; „Jurnalul de bord”/ Jurnalul de parcurs al elevului; Fișa de sintetă/de totalizare; Buletinul etc.

Generalizând, putem constata sensibilitatea domeniului evaluării în învățământul preuniversitar din Moldova și impedimentele cu care se confruntă cadrele didactice. Modernizarea și optimizarea învățământului, cerințele societății înaintază profesorului (specialist în disciplina de studiu, manager/diriginte, strateg) o abordare responsabilă vizavi de evaluare, o pregătire calificată în domeniu care să-i confirme statutul de profesor evaluator. Direcțiile enunțate: *dezvoltarea și alegerea metodelor de evaluare; colectarea informației de evaluare; notarea performanțelor obținute de elevi; rezumarea și interpretarea rezultatelor; raportarea constatării rezultatelor de evaluare* sunt opțiuni edificatoare.

Bibliografie:

1. BUCUN, N., POGOLȘA, L. (coord.) *Standarde de competență – instrument de realizare a politicilor educaționale*. Chișinău: Print-Caro, 2010. 272 p. ISBN 978-9975-4159-2-7
2. *Cadre de référence: L'Évaluation des apprentissages au secondaire Gouvernement du Québec Ministère de l'Éducation*. 2003. 124 p. [Accesat 12.03.2013] Disponibil: http://www.mels.gouv.qc.ca/dgfj/de/pdf/cadreseconnaire_prelim.pdf
3. CRISTEA, S. *Studii de pedagogie generală*. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2009. 308 p. ISBN 978-973-30-2450-7.
4. CUCOȘ, C. *Educația: iubire, edificare, desăvârșire*. Iași: Polirom, 2008. 222 p. ISBN 978-973-46-1038-9
5. LISEVICI, P. *Evaluarea în învățământ: teorie, practică, instrumente*. București: Aramis Print, 2002, 304 p. ISBN 973-8294-63-0
6. *Politique d'évaluation des apprentissages*. Gouvernement du Québec Ministère de l'Éducation, 2003. 68 p.

7. *Principles for Fair Student Assessment Practices for Education in Canada*. [Accesat 10.09.2012]. Disponibil: http://www2.education.ualberta.ca/educ/psych/crame/files/eng_prin.pdf
8. RADU, I.T. *Evaluarea în procesul didactic*. Ed. a IV-a. București: Editura Didactică și Pedagogică, 2008. 288 p. ISBN 978-973-30-2354-8
9. RAILEANU A. (coord.). *Sistemul de evaluare în învățământul preuniversitar din Republica Moldova*. Chișinău: Univers Pedagogic, 2006. 344 p. ISBN 978-9975-9950-6-1

Prezentat la 30.04.2013